

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Entre el pago y el mérito : admisión estudiantil e inclusión social en las universidades Chilenas

Casanova Cruz, D.

Citation

Casanova Cruz, D. (2015, November 18). *Entre el pago y el mérito : admisión estudiantil e inclusión social en las universidades Chilenas*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/36402>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/36402>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/36402> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Casanova Cruz, Daniel

Title: Entre el pago y el mérito : admisión estudiantil e inclusión social en las universidades Chilenas

Issue Date: 2015-11-18

Samenvatting

De kwestie van sociale rechtvaardigheid voor studenten die doorstromen naar het hoger onderwijs is het resultaat van verschillende fenomenen. Het overwicht van de tertiaire, ofwel dienstverlenende sector in de economie en haar focus op relevante kennis betekent dat er een steeds grotere behoefte is aan specialisten. Voortgezet onderwijs is meer universeel geworden en het bevolkingsdeel dat in aanmerking komt voor doorstroming naar het hoger onderwijs is gegroeid. Het terugtrekken van de staat uit het sociale zekerheidsstelsel en de depolitisering van de volkssectoren hebben er voor deze bevolkingsgroepen toe geleid dat alle hoop is gevestigd op de mogelijkheid dat hun kinderen een hoger opleidingsniveau bereiken. De alomtegenwoordigheid van de markt als oplossingsmechanisme voor sociale dilemma's heeft geresulteerd in de private financiering van onderwijs, een toenemend en gevarieerd onderwijsaanbod, maar ook hogere kosten per student. Dit alles maakt het traditionele onderscheid tussen algemeen onderwijs en gespecialiseerd hoger onderwijs steeds onduidelijker. Doordat gespecialiseerd hoger onderwijs meer en meer wordt beschouwd als een absolute noodzaak voor veel maatschappelijke sectoren, is het spanningsveld tussen merite en gelijkheid steeds relevanter geworden.

In deze context werd de afgelopen jaren een intens debat gevoerd over de toelating tot en sociale integratie in het hoger onderwijs. Een debat waarin het moment van selectie en gehanteerde toelatingseisen naar voren komen als specifiek relevante thema's. Toelatingseisen en toelatingsprocedures op zich worden beschouwd als politieke sociaal-technische instrumenten en zijn in die vorm in toenemende mate interessant voor wetenschappelijk onderzoek. De historische tendens in de twintigste eeuw laat een verschuiving zien van toelatingssystemen gebaseerd op merite, naar de diversificatie van criteria, waarbij rekening wordt gehouden met de sociale identiteit en positieve discriminatie wordt ingezet ten behoeve van groepen die onvoldoende vertegenwoordigd zijn.

In dit opzicht is Chili een land dat al in de twintigste eeuw een zekere rationaliteit hanteerde met betrekking tot de universitaire toelating op basis van zowel meritocratie, als – in de praktijk – de resultaten van toelatingsexamens. Dus, in de context van de expansie en intense diversificatie van het hoger onderwijs in de jaren 80, is de traditie van het selecteren van studenten middels de afname van een landelijk examen blijven voortbestaan. Dit examen in combinatie met de cijferlijst van de middelbare school faciliteert een systeem waarin studenten voor toelating tot universitaire studies op een – zo wordt verondersteld – rechtvaardige manier worden gerangschikt naar hun academisch potentieel. De ongereguleerde expansie en

diversificatie van het Chileens hoger onderwijs heeft echter ook privé universiteiten voortgebracht, wiens toelatingseisen soepel zijn of zelfs niet bestaand en wiens kwaliteit twijfelachtig is. De strategie van deze commerciële instellingen is gericht op het maximaliseren van het volume. Op die manier worden studenten aangetrokken met een lagere sociaaleconomische achtergrond, waar het gezinsinkomen eigenlijk volledig beheerst wordt door het vermogen om te betalen. Daarbij komt dat gesteld kan worden dat het meest traditionele deel van de sector – die universiteiten die werken met het geïnstitutionaliseerde ‘Sistema Único de Admisión’ ofwel het centrale toelatingssysteem – over het algemeen steeds minder selectief wordt, maar ook meer heterogeen ten aanzien van het studieaanbod, instellingen en geografische gebieden. Binnen deze selectieve sector van universitair onderwijsaanbod wordt erkend dat, ondanks het objectieve karakter van de gehanteerde selectiecriteria, de selectie- en toelatingsmechanismen een barrière opwerpen die studenten bevoordeelt die een sterkere sociaaleconomische status genieten. Tegelijkertijd bestaat er een positieve relatie tussen de rangorde van prestigieuze universiteiten en de sociale gradiënt. Kortom, universitair onderwijs van goede kwaliteit is in Chili slechts voorbehouden aan de rijksten.

Dit onderzoek heeft als doel de selectie- en toelatingsprocedures van Chileense universiteiten te bestuderen. Tegelijkertijd, beoogt het de rol die bovengenoemde mechanismen spelen in de sociaaleconomische ongelijkheid in de toegang tot Chileense universiteiten nader te specificeren. Dientengevolge verschaft de studie een uitgebreide theoretische benadering, die die mechanismen die meer sociale integratie in het hoger onderwijs nastreven op een rij zet. In het onderzoek wordt ook de sociale compositie van universitaire aanmeldingen - als resultaat van gehanteerde selectieprocedures en methodes - geanalyseerd. De analyse stelt zich als doel een beter begrip te krijgen van de rol die deze procedures en methodes spelen in de ongelijkheid in toegang tot het hoger onderwijs. De sociaaleconomische verdeling van studenten wordt gedetailleerd omschreven met als uitgangspunt een systeem dat functioneert in een context van uitbreiding, diversificatie en privatisering. De centrale onderzoeksvraag richt zich dan ook op het verkrijgen van inzicht in de rol die universitaire selectieprocedures spelen in de bestaande patronen van ongelijkheid, die worden waargenomen in de context van uitbreiding en diversificatie van het hoger onderwijs in Chili. Vooral met betrekking tot de vorming van een studentenpopulatie die op basis van haar sociaaleconomische eigenschappen is onderverdeeld over instellingen en programma's. In plaats van het bestuderen van absolute uitsluiting, ligt de nadruk in het onderzoek op de mechanismen van ongelijkheid die tot uitdrukking in de nieuwe geïntegreerde groepen (integratie met ongelijkheid).

In methodologische termen vereisen de gestelde doelen het verzamelen van empirische gegevens die gedetailleerd verslag doen van de sociale compositie van dat deel van de bevolking dat studeert aan een Chileense universiteit. De uitdaging was om een zo breed mogelijk empirisch overzicht van Chileense universitaire studenten te voorzien van sociale, economische en demografische variabelen die ons in staat zouden stellen hen in een sociale gradiënt te kunnen plaatsen. Studenten werden getypeerd naar sociaaleconomische status en die eigenschappen werden in verband gebracht met de universiteiten en academische programma's waar ze zich voor inschreven. Het doel was om de veranderingen in de sociale compositie van die universitaire aanmeldingen te evalueren die het resultaat zijn van de expansie van het hoger onderwijs tussen 2001 en 2014. Het empirisch onderzoek kan dan ook worden geclassificeerd als kwantitatief, correlationeel en longitudinaal: kwantitatief, omdat het een statistische analyse betreft van de variabelen van een populatie met het doel om haar individuen sociaaleconomisch te karakteriseren; correlationeel, omdat de verhoudingen tussen de sociaaleconomische kenmerken van de studenten en het systeem van hoger onderwijs worden geanalyseerd; longitudinaal omdat de continuïteit van en wijzigingen in het studie object gedurende een bepaalde periode meerdere malen werden geanalyseerd.

De driehoeksmeting van data afkomstig uit verschillen bronnen die studentenregisters bijhouden, is nog niet eerder toegepast en biedt de mogelijkheid om de desbetreffende studentenbestand van Chileense universiteiten te karakteriseren. Deze gegevens werden uitgesplitst en gespecificeerd tot het niveau van universiteiten en studieprogramma's. Op die manier konden de sociaaleconomische distributie van aanmeldingen, haar meest recente veranderingen en haar relatie tot de toelatingsprocedures tot in detail worden beschreven.

Tegelijkertijd was het van belang een interpretatieve benadering toe te passen. Het uitgangspunt daarbij was de reeds bestaande educatieve ongelijkheid in het Chileense onderwijssysteem. Deze ongelijkheid houdt verband met de voortzetting van het marktgeoriënteerde onderwijssysteem dat gedurende de militaire dictatuur van Pinochet werd ingevoerd. Hierdoor is het onvermijdelijk dat het Chileense hoger onderwijs en haar toegangsmechanismen zich ten doel stellen onrechtvaardigheid tegen te gaan. Daarom dient het concept sociale rechtvaardigheid in de toegang tot het hoger onderwijs in Chili als uitgangspunt van de analyse. Als gevolg hiervan stelt dit onderzoek voor om afstand te nemen van de technisch-instrumentele koers, die het debat over de Chileense toelatingsprocedures lange tijd heeft gedomineerd en tracht het een volledig overzicht te geven dat niet alleen blijkt geeft van de realiteit, maar ook richting geeft aan de ontwikkelingen in de zoektocht naar een groter collectief welzijn en rechtvaardigheid. In dit kader wordt Amartya Sen's capaciteiten benadering

aangewend als relevant theoretisch kader, omdat het ruimte biedt om de tegenpolen van sociale reproductie en het functionalisme – die aan basis staan van een aantal denkwijzen over dit probleem - te overstijgen.

De beschouwing van het probleem van toelating tot universiteiten vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid en de capaciteiten benadering brengt twee belangrijke consequenties met zich mee. Ten eerste beweegt de focus zich weg van de visie waarin toelatingsmechanismes worden beschouwd als autonome objecten. Die mechanismes worden dan steeds meer beschouwd als instrumenten die in de lijn passen van een veel breder transitieproces tussen school- en universitair onderwijs. Op zijn beurt is dit proces onderhevig aan een wettelijke vereiste van sociale rechtvaardigheid. Als gevolg hiervan, wordt universitaire toelating een extra rad in een reeks van strategisch ontworpen regels ten behoeve van sociale integratie in het hoger onderwijs. In de overgang van school naar universiteit wordt het succes of falen van een student beïnvloedt door allerlei – in veel gevallen interagerende – factoren, waaronder met name de reeds bestaande economische, sociale en educatieve ongelijkheid. Die ongelijkheid faciliteert het proces waarin universitaire toelatingsprocedures en mechanismes worden geaccepteerd als redelijke bepalingen die in dienst staan van rechtvaardigheid en niet worden gezien als genaturaliseerde en autonome objecten.

De tweede consequentie die het gebruik van het concept van sociale rechtvaardigheid als uitgangspunt met zich meebrengt is dat het een debat over het idee van meritocratie vereist. Dit idee is van oudsher het concept waar de distributie van de meest waardevolle onderwijskansen op wordt gebaseerd. De lange geschiedenis van aanhoudende ongelijkheid vormt een morele rechtvaardiging van de toepassing van andere elementen dan academische merite als informatiebron. Het doel is niet om het criterium van merite te negeren, maar eerder om het te plaatsen in termen van regelgeving en cultuur. Individuele merite heeft – zelfs in situaties waarin mechanismes in werking zijn die ongelijkheid compenseren - de neiging om de analyse van maatschappelijk en institutionele omstandigheden, die de werkelijkheid bepalen, buiten beschouwing te laten. Op die manier wijkt het zowel de geleverde prestaties, als de afwezigheid ervan volledig aan het individu. Deze benadering laat morele ruimte voor zowel de toepassing van positieve discriminatie, als voor het verrijken van academische merite vanuit het brede concept van universitaire voorbereiding. Hiermee verandert de focus van de informatie die wordt gebruikt in de besluitvorming over studenttoelating.

Dit boek bestaat uit een inleiding en vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk geeft een beschouwing van de huidige theoretische literatuur over de toegang tot het hoger onderwijs. In dit hoofdstuk worden de dilemma's die in de context van expansie, diversificatie en privatisering aan de orde komen, behandeld. Daarna volgt de analyse

van één van de centrale ideeën van het onderzoek, namelijk de overtuiging dat het probleem van sociale integratie in het hoger onderwijs en haar relatie met de selectiemethodologie, de distributie betreft van een schaars en steeds noodzakelijker goed op het gebied van zelfontplooiing. Daarom is een theoretische benadering die uitgaat van het concept van sociale gerechtigheid bepalend bij het beoordelen en vaststellen van een plan van aanpak ten behoeve van het vergroten van de sociale integratie in het hoger onderwijs. Door op dit cruciale punt de capaciteiten benadering van Amartya Sen te accepteren, wordt de ontoereikendheid van het transcendentale Rawliaanse institutionalisme in het verschaffen van een praktische basis benadrukt. Dat wil zeggen, ontoereikend in de zoektocht naar de manier waarop onrechtvaardigheid kan worden tegengegaan, eventuele aanpassingen in de benadering van rechtvaardigheid binnen de maatschappij - en in relatie tot de concrete verbetering die mensen in hun leven ervaren - kunnen worden geëvalueerd.

Het tweede hoofdstuk verschaft een historisch onderzoek van het onderzoeksthema. Het analyseert de lijn die de Chileense maatschappij heeft gevolgd op het moment dat de toegang tot universitaire studies werd bediscussieerd en gedefinieerd. In de kern laat het het historische karakter van studentenselectie en toelating zien, die afhankelijk is van de tendens van de sociale agenda op het gebied van gelijkheid van toegang. Dit hoofdstuk laat zien hoe de rationele toelatingsmechanismen van universiteiten vanaf de negentiende eeuw werden gecontinueerd. Ook wordt ingegaan op het permanente karakter van het centrale toelatingssysteem waar de belangrijkste Chileense universiteiten gedurende nagenoeg een halve eeuw mee werkten. Dit onderzoek toont aan dat de distributie criteria van dat toelatingssysteem – dat voortkomt uit een andere tijd en andere omstandigheden – lijnrecht tegenover die van de vrije markt staan waar toelating afhangt van financiële draagkracht. Dus, het oude systeem. Zo werd het oude systeem een beschermingsmechanisme tegen het hiërarchische milieu, dat door de theoretische literatuur wordt bestempeld als onvermijdelijk in een onderwijssysteem waar het aanbod uit de private sector overheerst. Anderzijds laat het Chileense universitaire selectiesysteem een terugval zien van gediversifieerde en flexibele toelatingscriteria naar meer starre en rigide criteria.

Het derde hoofdstuk beschrijft de onderwijs ongelijkheid in Chili. Het schoolonderwijs in Chili is sterk opgedeeld in sociale klassen en kent grote kwaliteitsverschillen. Daardoor is al vanaf het moment van het bereiken van de poort naar het academisch onderwijs sprake van sterke ongelijkheid in kansen. In ditzelfde hoofdstuk wordt het Chileense hoger onderwijs getypeerd op basis van de manier waarop met name het aantal inschrijvingen en de institutionele diversificatie worden

vergroot. Vervolgens wordt de ongelijkheid in toegang die ervaren wordt binnen het hoger onderwijs geanalyseerd.

Het vierde hoofdstuk is van cruciaal belang, omdat het een diepgaande analyse bevat van het toelatingssysteem van het Chileense hoger onderwijs. Het betreft een onderzoek van de literatuur die de aard en eigenschappen van het systeem behandelen en een beoordeling die gebaseerd is op het bewijs dat de resultaten bieden op het gebied van gelijkheid. De empirische analyse die hier wordt verschaft, maakt het voor het eerst mogelijk om meer complexe conclusies te trekken over het fenomeen van sociaaleconomische distributie van universiteitsaanmeldingen. Deze laat niet de verwachte sterke samenhang tussen het niveau van prestige van de onderwijsinstellingen en de sociaaleconomische hiërarchie van de families zien. Op dit punt valt één van de belangrijkste resultaten van het empirisch onderzoek op, namelijk de zichtbaarheid van de fundamentele rol van een aantal regionale universiteiten in het vergroten van de kansen voor de armsten. Dit toont bovendien de centralistische koers die het debat over sociale integratie in het hoger onderwijs heeft gekregen. Immers, dat was als een nationaal probleem wordt gepresenteerd, lijkt in werkelijkheid meer een probleem van een aantal onderwijsinstellingen in de grote steden. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een uiteenzetting van het actuele debat over veranderingen in selectiecriteria als methodologie om meer sociale integratie in het academisch onderwijs te realiseren. Daarmee wordt aangetoond dat deze benadering van het probleem van rechtvaardigheid in de verdeling van kansen in werkelijkheid nul, of in het beste geval marginale resultaten oplevert.

Ten slotte volgen de conclusies van dit onderzoek naar universitaire studentselectie en sociale integratie. De conclusies geven de resultaten van het empirisch onderzoek weer, evenals de historische en theoretische elementen die geanalyseerd werden om antwoord te kunnen geven op de gestelde vragen en doelstelling van deze studie. Het opgestelde conceptuele kader wordt toegepast om de coördinaten van een nationaal toelatingssysteem met grotere capaciteit tot sociale integratie te overdenken. Het idee is dat een dergelijk systeem er toe bijdraagt dat de toegang tot goed of excellent hoger onderwijs niet vrijwel uitsluitend afhangt van de financiële draagkracht van een student en/of eerdere academische merite.

Het gerealiseerde empirisch onderzoek maakt het mogelijk om te concluderen dat de verdeling van Chileense academische studenten sociaaleconomisch gezien minder gesegmenteerd is dan in het algemeen wordt verondersteld. Er is eerder sprake van een polarisatie-effect met als ene uiterste slechts een paar universiteiten met een hoge concentratie van studenten uit *upper-class* families en als andere uiterste diverse universiteiten met een lage of zelfs geen accreditatie, die niet selecteren op basis van

merite en wiens studentenpopulatie grotendeels afkomstig is uit de lagere sociale klasse. Het centrum kan omschreven worden als een heterogene zone van onderwijsinstellingen - waar de meerderheid van de Chileense universiteiten toe behoort – waarbinnen de sociaaleconomische samenstelling van de inschrijvingen zeer divers is en wordt beheerst door het studietoelaat aanbod of vakgebied.

Als gevolg van het bovenstaande kan niet worden gesteld dat er sprake is van nauwgezette sociale segmentatie en afstemming tussen de hiërarchie van prestigieuze hoger onderwijsinstellingen en de sociale hiërarchie van de studenten en hun families, zoals in het schoolstelsel. In de Chileense werkelijkheid kun je de universiteit van hoge kwaliteit vinden, die de thuisbasis zijn van een – vanuit sociaalmaatschappelijk perspectief - diverse studentenpopulatie. Een opmerkelijke bevinding is dat er binnen deze structuur een duidelijk verschil bestaat tussen regionale universiteiten en universiteiten in Santiago. De eersten hebben vanuit sociaaleconomisch oogpunt over het algemeen een buitengewoon integrerend karakter in vergelijking met soortgelijke instellingen in de hoofdstad.

Ondanks het bovenstaande, bestaat er een duidelijk sociaal verschil tussen studenten die worden toegelaten tot universiteiten die werken met het centrale toelatingssysteem en studenten in het alternatieve circuit. Die laatsten worden toegelaten tot instellingen die minder strenge selectiecriteria hanteren, een groter volume hebben en de thuisbasis zijn van studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond. De creatie van een leenstelsel heeft er toe geleid dat het aantal personen uit de laagste sociaaleconomische klasse dat zich inschrijft bij universiteiten die het centrale toelatingssysteem toepassen, is afgenomen, doordat deze studenten doorstromen naar alternatieven.

Een andere belangrijke bevinding van dit onderzoek is dat het centrale toelatingssysteem door het centraliseren van de toewijzing van quota, de resultaten minder afhankelijk maakt van verschillen in cultureel kapitaal en de strategische houding van de betrokken agenten minimaliseert of elimineert. In feite betekent dit dat de universiteiten afzien van het direct selecteren van hun studenten. Wel vindt indirecte selectie plaats via algemene selectie criteria. Dit aspect wordt genegeerd door de literatuur, die zich met name focust op de resultaten van toelatingsexamens en minder op de resultaten van de selectie zelf en hoe deze van invloed zijn op de procedurele aspecten. Deze methodologie – ook omschreven als “uitgestelde bilaterale toewijzing” – is relevant omdat ze is ontstaan in een context waar prijs is uitgesloten als mechanisme van spontane convergentie tussen vraag en aanbod. De tarieven en institutionele zelffinanciering – die hun oorsprong vinden in de jaren 1980 - in het Chileense hoger onderwijs impliceren enerzijds dat financiële draagkracht een exogeen criterium is

binnen de geïnstitutionaliseerde toelatingsprocedure en veronderstellen anderzijds, de verschijning van de stimulans om de academische barrières te verlagen en de prikkel om een strategische benadering te hanteren in de concurrentie om studenten. Het feit dat centralisatie de toewijzing van universitaire quota blijft beïnvloeden is één van de redenen waarom de universitaire markt, in haar context van sterke privatisering, sociaalmaatschappelijk gezien minder gesegmenteerd is, dan verwacht.

De historische analyse van het Chileense centrale toelatingssysteem waar de belangrijkste universiteiten van het land gebruik van maken toont aan dat de beschikbare criteria voor de prospectie van nieuwe studenten steeds strikter en meer eendimensionaal zijn geworden. Doordat het de concurrentie om studenten en de strategische benadering van universiteiten stimuleert, heeft de overlap van de logica van marktwerking heeft dit veroorzaakt. Echter, in het mogelijke geval van gedeeltelijk of universeel gratis onderwijs en een betere balans tussen overheidsfinanciering en vraag en aanbod, bestaat er een mogelijkheid dat universitaire selectie werkelijk voldoet aan de zuiver academische doeleinden waarvoor het daadwerkelijk is bedoeld.

Een historische blik op het centrale toelatingssysteem laat zien dat een landelijk bestuurd, gecentraliseerd systeem, dat meerdere types selectiecriteria voor de individuele toelatingsprocedures van verschillende instellingen beheert, tot de mogelijkheden behoort. Feitelijk bestonden vroeger die criteria, wiens doelstelling het meten van academische merite was, en criteria die universiteiten in staat stelden om in hun selectie bepaalde groepen voorrang te geven, naast elkaar. Het gaat dan om criteria die ruimte laten voor beschikbare plekken, korting en sociaal demografische overwegingen. In dit opzicht kan geconstateerd worden dat gaandeweg een koersverandering heeft plaatsgevonden van een flexibel systeem, naar een naar een – voor de universiteiten - meer restrictief systeem, waarin innovatie opgelegd wordt vanuit een *top-down* logica. Over het algemeen wordt sinds tien jaar getracht om, binnen het paradigma van academisch, merite de meetmethoden te evalueren die individuen identificeren die naar verwachting beter zullen presteren in termen van academische vereisten en tegelijkertijd minder discrimineren met betrekking tot doorslaggevende ascriptieve factoren. In dit onderzoek is geconstateerd dat dergelijke maatregelen geen significante impact hebben op de sociaaleconomische samenstelling van de toegelaten studenten in de meest selectieve studieprogramma's van Chili. Het idee van merite als basis van toelatingsbesluiten zal altijd geassocieerd worden met de overlap van ongelijkheid die een negatieve uitwerking heeft op leerprestaties. Dit gebeurt zelfs als het meten van merite op zo'n manier wordt uitgevoerd dat het - enigszins indirect - verbonden wordt met ascriptieve factoren die hem bepalen.

Tenslotte, bieden de empirische en theoretische resultaten van dit onderwijs ruimte voor een projectie van mogelijke wijzigingen aan de selectie- en toelatingsmechanismen van universitaire studenten. De zoektocht naar sociale rechtvaardigheid, dat wil zeggen naar zelfontplooiing binnen het meest brede sociaalmaatschappelijke spectrum, zou een centrale doelstelling moeten zijn van een toelatingssysteem. En, middels extrapolatie, zou de bijdrage die elke universiteit levert aan deze doelstelling kunnen worden geëvalueerd op basis van de sociaaleconomische samenstelling van de ingeschrevenen. De algemene reglementaire structuur van het systeem (beschikbare criteria, toekenningsmethoden, quota, kortingen, etc.) zou instellingen de ruimte moeten bieden om de karaktereigenschappen te schetsen die ze naast academische merite zoeken in hun studenten.

Een universitair toelatingssysteem dat uitsluitend is gebaseerd op merite zal altijd de neiging hebben om reeds bestaande ongelijkheid weer te geven en daarmee diegenen die al toegang hadden tot beter onderwijs bevoordelen. Een gelijkheidsbeginsel verplicht universiteiten vervolgens om naast merite ook criteria te hanteren die de integratie van kansarme studenten bevorderen en legt tegelijkertijd de maatschappij op zich in te spannen om ongelijkheid te elimineren uit de volledige educatieve loopbaan.

Positieve discriminatie zou – zoals vroeger feitelijk het geval was – deel uit moeten maken van de verzameling criteria van dit systeem in plaats van de versnipperde periferische subsystemen die woekeren en weinig impact hebben. Een reflectie die leidt tot een weloverwogen rechtvaardige regeling hieromtrent lijkt op dit moment relevant. Op die manier kan worden voorkomen dat de ervaring van andere landen, waar studenten die onderwijs van goede kwaliteit uit eigen middelen kunnen financieren, als gevolg van academische selectie doorstromen naar gesubsidieerde of gratis universitaire studies, zich in Chili herhaalt. Binnen deze categorie van overwegingen kan het toevoegen van sociaal-demografische factoren aan universitaire selectie onderdeel worden van het toekomstige geïnstitutionaliseerde mechanisme. Op die manier kunnen universiteiten die daar behoefte aan hebben de samenstelling van hun inschrijvingen diversifiëren. Dit zou kunnen worden gerealiseerd door quota in te stellen voor groepen die op basis van de eerder genoemde factoren zijn geïdentificeerd of middels het integreren van een score element dat een combinatie van academische merite en sociaal-demografische factoren weergeeft.

Universiteiten zelf kunnen academische actie ondernemen richting potentiële kandidaten, met het doel de beste kandidaten te evalueren, stimuleren en identificeren vanuit het perspectief van capaciteiten en een breder concept van voorbereiding. Waarom bijvoorbeeld niet de motivatie van studenten die zich willen inschrijven voor

de studie pedagogiek meten en evalueren, om het resultaat vervolgens op tactvolle wijze te combineren met de academisch resultaten gemeten uit de cijfers behaald in het voortgezet onderwijs en een gestandaardiseerde test?

Een ander belangrijk element is dat het huidige Chileense centrale toelatingssysteem, ontbreekt aan de ondersteuning die aanstaande studenten nodig hebben om weloverwogen keuzes te kunnen maken ten aanzien van een vervolgstudie in het hoger onderwijs. Dit wordt namelijk beschouwd als een taak van het middelbare schoolsysteem. Het is echter algemeen bekend dat die ondersteuning ook op openbare middelbare scholen ontbreekt. Op dit vlak kent het transitieproces van voortgezet naar universitair onderwijs dan ook ernstige gebreken, die juist de studenten met een lagere sociaaleconomische status raken. Hier is ruimte voor de ontwikkeling van een toelatingssysteem in de vorm van publiek beleid.

Wat betreft procedurele rechtvaardigheid is het relevant om te benadrukken dat Chili een transitieproces kent van voortgezet naar hoger onderwijs, wiens verschillende aspecten verspreid zijn over verschillende instanties, die centraal gecoördineerd worden of gemeenschappelijke doelen dienen. Dit betekent dat een Chileense universiteit kandidaat complexe concepten moet kunnen hanteren, contact moet hebben met een diversiteit aan instanties en meerdere informatiebronnen moet consulteren. Vanzelfsprekend verhoogt dit de mate waarin de eindresultaten van selectie afhankelijk zijn van de differentiaal van sociaal kapitaal die een kandidaat kan activeren. Deze procedurele aspecten werden niet eerder opgemerkt door de literatuur die het selectiesysteem met name beschouwd als een bron van ongelijkheid.

Het centrale toelatingssysteem is met al haar eerder beschreven beperkingen een opvallende historische creatie en heeft de ontwikkeling van het Chileense hoger onderwijs begeleid. Tegelijkertijd heeft het de Chileense maatschappij behoed voor een sociaalmaatschappelijk gesegregeerd toelatingssysteem, die de norm zou moeten zijn in een marktgeoriënteerde context zoals die bestaat in het land. Het systeem heeft echter zijn beperkingen. Aan de horizon ligt een toelatingssysteem dat alle louter publieke onderwijsinstelling zonder winstoogmerk samenbrengt. Dat wil zeggen, een echt landelijk, centraal en uniek systeem dat het mogelijk maakt om met behulp van flexibele en gediversifieerde criteria de merite en capaciteiten die binnen het gehele sociale spectrum bestaan, met grotere zekerheid te detecteren. Op die manier kan het de reeds bestaande ongelijkheid, die het product is van een onrechtvaardig onderwijssysteem, voorzichtig compenseren en een begin maken met het overwinnen van zijn onrechtvaardigheden. De basisvoorwaarde is hoe dan ook het terugkrijgen van het concept van gelijkheid in het publieke onderwijs, dat gedurende de militaire dictatuur werd ontmanteld.

